

Aleg 1137

Sprawozdanie

Komisji gminnej o czynnościach Wydziału krajowego w zakresie nadzoru nad gminami i powiatami.

Wysoki Sejmie!

Niniejsze sprawozdanie sejmowej Komisji gminnej o czynnościach departamentu I. Wydziału krajowego w zakresie wykonywania nadzoru nad autonomiczną administracją gmin i powiatów, obejmuje okres czteroletni. Ostatni raz bowiem przeprowadził Wysoki Sejm rozprawę o tym dziale czynności Wydziału krajowego na posiedzeniu z 16 września 1907 na tle sprawozdania Wydziału krajowego, które sięgało do września 1906 roku. Dwa późniejsze sprawozdania Komisji gminnej o tym przedmiocie, mianowicie sprawozdanie z 28. października 1908 l. s. 3117 i z 11. stycznia 1910 l. s. 5641 nie weszły na porządek dzienny obrad plenarnych Wysokiego Sejmu. Gdy zaś uchwałą z 22. września br. Wysoki Sejm przydzielił Komisji gminnej już trzecie sprawozdanie Wydziału krajowego o czynnościach jego biura dla spraw gminnych i powiatowych do sprawozdania, sejmowa Komisya nie uważa za wskazane domagać się oddzielnego traktowania każdego z tych sprawozdań z osobna, skoro one odnoszą się do jednych i tych samych spraw. Niektóre z uwag i wniosków Komisji gminnej, objętych owemi niezadowolonymi jej sprawozdaniem, z biegiem czasu utraciły już zresztą swoją aktualność, a inne wypadłoby znów dwa albo trzy razy powtarzać. Licząc się z tym stanem rzeczy, iż Wysoki Sejm w stosunkowo bardzo krótkim czasie, pozostawionym Mu do obrad, ma do załatwienia zbyt wiele spraw pilnych i koniecznych — Komisya gminna ogranicza się do wypowiedzenia swoich poglądów na wykonywanie nadzoru nad gminami i powiatami tylko w najogólniejszej formie, odwołując się do obszerniejszego ich uzasadnienia w poprzednich sprawozdaniach, które w aktach sejmowych pozostają. Również i wnioski swoje ogranicza Komisya do najkonieczniejszych.

Największą wagę przywiązuje Komisya do lustracyj biur Wydziałów powiatowych i Zarządów gminnych. Lustracje te, ażeby były prawdziwie skutecznymi, powinny być dokonywane przez urzędników z odpowiednią kwalifikacją, poniekąd wyszkolonych do tej czynności przez dłuższą służbę w biurze gminnem — prawniczem lub rachunkowem, a zdolnych, bystrego umysłu i odznaczających się taktem towarzyskim. Komisya wita z uznaniem zarządzenia Wydziału krajowego, zmierzające do wykształcenia znaw-

ców spraw gminnych i powiatowych, posiadających kwalifikacje na lustratorów. Niestety, nawał czynności bieżących, a w szczególności rekursów i t. p. jest tak wielki, i personal, jakim obecnie biuro gminne Wydziału krajowego rozporządza, zaledwie może im podołać. Komisya mniema, iż usuwanie niewłaściwości i niedostatków w urzędowaniu autonomicznych zarządów gmin i powiatów ma tak doniosłe znaczenie dla kraju, iż Wysoki Sejm niewątpliwie nie odmówiłby Wydziałowi krajowemu kredytu na dalsze konieczne wzmocnienie sił conceptowych i rachunkowych jego biura gminnego, tak, ażeby lustracje gmin i powiatów mogły odbywać częściej i systematyczniej, z pewnym z góry ułożonym planem.

Nadto uważa Komisya gminna za konieczne takie rozwinięcie biura gminnego Wydziału krajowego, ażeby ono było w stanie udzielać gminom i powiatom porady i pomocy fachowej w tych wypadkach, kiedy jest niezbędną pomoc specjalistów, jakich one swoim kosztem utrzymywać nie są w stanie, i których zresztą nie potrzebują stale, tylko jednorazowo. Nawet i Wydział krajowy nie zawsze potrzebowałby takich specjalistów przyjmować na urzędników stałych; mógłby np. dla pewnych spraw kontraktowo zapewnić sobie ich pomoc od wypadku do wypadku. Zdaniem Komisji gminnej, biuro gminne Wydziału krajowego powinno mieć przedewszystkiem do rozporządzenia techników rolniczych do systematycznego wspierania Wydziałów powiatowych w akcyi, zmierzającej do podniesienia kultury przeszło 300.000 morgów pastwisk gminnych; techników lasowych do porządkowania gospodarki w lasach gminnych, których jest także przeszło 100.000 morgów; dostateczną ilość inżynierów do sporządzania planów odbudowywania pożarem zniszczonych osad lub zabudowywania miejscowości, niezwykle szybko rozwijających się, a wreszcie zdrojowisk i miejsc klimaty cznych.

Według możliwości już i teraz udziela Wydział krajowy pomocy technicznej w wymienionych tu wypadkach. Lecz dla braku sił rozporządzalnych może być ta pomoc udzielaną tylko zupełnie wyjątkowo, i niestety zbyt długo na to wypada nieraz czekać.

Miasta i miasteczka wzrastają teraz i porządkują się w sposób dawniej niebywały. Ludność ich wzrasta, zabudowują się coraz porządniej, a wszędzie radzi się o inwestycjach znacznych — a więc o budowie gmachów szkolnych, rzeźni, wodociągów, hali targowych, chłodzarni, szpitali, domów sierót, schronisk dla ubogich i nieuleczalnych, o regulacyi ulic i placów, o brukach i kanalizacyi, o postępowem oświetleniu, o tramwajach i t. d. Niejedno miasto przeplaciło drogo brak doświadczenia u zarządu gminnego w finansowaniu i prowadzeniu takich przedsięwzięciach i dotkliwie daje się odczuwać trudność znalezienia wypróbowanych doradców fachowych w rozmaitych, związanych z tem zagadnieniach technicznych, finansowych i administracyjnych.

Leży to w interesie kraju, ażeby dobre chęci, jakoteż siły i środki powiatów i miast nie marnowały się na eksperymenta, podejmowane bez dostatecznego przygotowania. I podniosłaby się przez to także znakomicie praktyczna wartość i powaga władz autonomicznych, jeśliby usiłowania kulturalne powiatów i miast nie szły luzem, ale gdyby Wydział krajowy mógł nad nimi wykonywać nadzór, ewentualnie udzielać im pomocy nietylko pod względem formalnym i rachunkowym, ale także rzeczowo, pod względem technicznym. Nieocenionej wartości usługi, jakie oddaje krajowi Biuro melioracyjne Wydziału krajowego, jakoteż jego biuro drogowe, skłoniłyby niezawodnie Sejm do przychylnego zajęcia się wnioskami, zmierzającymi do wyposażenia Wydziału krajowego w siły fachowe dla gospodarczego podniesienia powiatów i miast w rozmaitych kierunkach. I dlatego proponuje Komisya gminna, ażeby Wysoki Sejm wezwał Wydział krajowy do przedłożenia idących w tym kierunku wniosków.

Skoro zaś Komisya gminna zasadniczo uznaje za pożądane takie urządzenie wpływu Wydziału krajowego na autonomiczną gospodarkę powiatów i miast, ażeby ustawami unormowany jego nadzór sięgał głębiej w istotę rzeczy — to za tem idzie także potrzeba dalszej zmiany dotychczasowej, czysto biurowej metody nadzoru Wydziału krajowego. Przeważnie ogranicza się Wydział krajowy dotąd do badania rachunków i do rozstrzygania rekursów. Rzadko nadarza mu się sposobność i możność bezpośredniego zetknięcia się z czynnikami, kierującymi gospodarką powiatów i miast. Często wkracza Wydział krajowy za późno dopiero w obec patologicznych objawów tej gospodarki, kiedy już grozi niebezpieczeństwo potrzeby interwencji prokuratora dla usunięcia niezdrowych stosunków. Tymczasem przez wzajemną wymianę spostrzeżeń i doświadczeń pomiędzy kierownikami autonomicznych zarządów powiatów i miast, pod kierunkiem Wydziału krajowego, uniknęłyby one wielu strat i doświadczeń niemiłych.

Dlatego też Komisya gminna powitała z uznaniem zwołanie przez Wydział krajowy konferencji delegatów Wydziałów powiatowych, która odbyła się w gmachu sejmowym 7 i 8. czerwca 1909. Komisya mniema, iż po tej pierwszej próbie byłoby wskazaniem i dalsze czynić doświadczenia w tym kierunku — a zwłaszcza ażeby oprócz konferencyj delegatów Wydziałów powiatowych, Wydział krajowy zechciał powołać także od czasu do czasu także konferencyę delegatów miast. Zastanawiała się Komisya dawniej także nad kwestyą utworzenia przy Wydziale krajowym dwu stałych komisyj doradczych: jednej dla spraw dotyczących Rad powiatowych, drugiej dla spraw miejskich. Skoro jednak Wydział krajowy sprzeciwił się tym projektom, Komisya nie podnosi ich ponownie. Peryodyczne narady nad wspólnymi potrzebami powiatów i miast uważa jednak Komisya w każdym razie za potrzebne i pożądane.

Tak samo byłoby pożądaniem planowe zaopiekowanie się Wydziału krajowego sprawami gospodarczymi zdrojowisk i uzdrowisk, skoro na mocy postanowień ustawy z 11. października 1908 Dz. u. kraj. nr. 133 te agendy przeszły na Wydział krajowy.

Wreszcie wnosi Komisya ponowienie wezwań do c. k. Rządu w sprawie rewizyj przestarzałych przepisów o rewersach demolacyjnych w rejonach fortecznych i co do reformy straży policyjnych państwowych we Lwowie, Krakowie i Przemyślu, gdy dotyczące tych spraw uchwały Wysokiego Sejmu dotąd skutku nie odniosły.

Dłuższą dyskusyę w łonie Komisji spowodowało to, że w tegorocznem sprawozdaniu Wydziału krajowego zaznaczono, iż do 1. lipca br. nie zostało jeszcze przedłożonych do Najwyższej sankcyi 51 uchwał Wysokiego Sejmu, dotyczących gmin i powiatów, z ostatniego okresu Jego obrad. Obecny na posiedzeniu c. k. komisarz rządowy wyjaśnił szczegółowo powody opóźnienia sankcyi. W przeważnej części są już te uchwały sankcyonowane. Te zaś uchwały, które dotychczas nie uzyskały sankcyi, wymagały wyjaśnień i dochodzeń, co jest powodem opóźnienia — nie z winy Rządu krajowego. Komisya gminna przyjęła to oświadczenie do wiadomości.

Komisya gminna wnosi:

A) Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości trzy sprawozdania Wydziału krajowego w zakresie spraw gminnych i powiatowych za czas od 15 września 1906 do 1. lipca 1910.

II. Sejm wzywa Wydział krajowy, ażeby przeprowadzał często lustracje biur gmin i Wydziałów powiatowych — o ile możności co dwa lub trzy lata i w tym celu ażeby

w miarę zachodzącej potrzeby przedłożył Sejmowi wnioski o powiększenie etatu urzędników conceptowych i rachunkowych.

III. Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby wziął pod rozwagę, w jaki sposób możnaby zorganizować pomoc fachową dla powiatów i miast w rozmaitych przedsięwzięciach, zmierzających do gospodarczego i kulturalnego ich podniesienia — jak np. w zakresie lepszego zagospodarowywania gruntów gminnych, porządkowania gospodarki w lasach gminnych, racjonalnego zabudowywania się miejscowości rozwijających się niezwykle szybko, odbudowywania zniszczonych pożarem osad, gospodarczego podniesienia zdrojowisk i uzdrowisk i t. d.

IV. Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby częściej zwoływał w miarę uznanej potrzeby podobne zjazdy delegatów Wydziałów powiatowych dla narad nad rozszerzeniem i pogłębieniem działalności Rad powiatowych. jaki odbył się w dniach 7, i 8. czerwca 1909.

V. Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby wziął pod rozwagę kwestyę zwołania podobnej narady reprezentantów miast, ewentualnie także czynników interesowanych w rozwoju zdrojowisk i uzdrowisk krajowych.

B) Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm wzywa c. k. Rząd ponownie, ażeby przyspieszył uwzględniającą interesa ludności rewizyę przestarzałych przepisów o rewersach demolacyjnych w rejonach fortecznych.

2. Sejm wzywa c. k. Rząd ponownie, aby przeprowadził reorganizacyę c. k. straży policyjnych we Lwowie, Krakowie i Przemyślu w myśl uchwały sejmowej z 5. listopada 1908, na wzór c. k. straży cywilno-policyjnych we Wiedniu i w Pradze.

Niniejszem załatwia się wniosek posła Kurowca I. s. 5694/10.

Zast. Przewodniczącego:

Stadnicki.

Sprawozdawca:

Merunowicz.